Lona Mera Friluftsliv

2018-2021

Biosfärområde Östra Vätterbranterna

JÖNKÖPINGS KOMMUN

LOkala NAturvårds satsningen

Bakgrund **3**
Hållbar turism 3
Naturkartan 4
Informationsplatser 4
Demonstrationsområden 4
Spelregler för naturturism och “generellt friluftsliv” 4
Målgrupp 4
Projektets bidrag till miljökvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen 5
Projektets koppling till Sveriges tio friluftsmål 5
Projektets koppling till Agenda 2030 och globala målen 5
Projektets långsiktiga effekter 5

Genomförande **6**
Workshop “Friluftsliv och naturturism på annans mark” 7
Rådgivande webbsida för Turism och friluftsliv på annans mark och vatten 7
Digital naturvägledning - Naturkartan 8
Digital besökskarta 9
Till-fots-kartor 13
Pilotprojekt audioguide i Råbyskogen 13
Östra Vätterbranternas besökskarta 14
Översättning till engelska 15
Informationsplatser - Infonoder 15
Demoområden 18
Platser för Demonstrationsområdena 20
Säby Gård & Edeskvarna 21
Prästekvarnsdammen 22
Rastorp 23
Grenåsa 24
Galgen 24

Projektgrupp **27**

Projektets kostnader **28**

Bakgrund

Projektet kom till för att det fanns en vilja att genom olika gemensamma informationsinsatser, kopplade till natur och friluftsliv, nå ut till fler personer för att öka kunskapen om hur vi hittar ut, vad vi finner i våra naturområden, öka tillgängligheten samt i förlängningen ge ökad folkhälsa. Det interna friluftsrådet i Jönköpings kommun, ett råd där tjänstemän från alla förvaltningar inom kommunen är representerade samt representanter från Biosfärområdet Östra Vätterbranterna har ett behov av förstärkning i arbetet, framförallt med kunskapsspridning och informationsinsatser.

I Biosfärprogrammet står det att som mål till 2021 bland annat ha: *”Att Östra Vätterbranternas invånare har kunskap om sitt biosfärområde*”. Biosfärområdet saknar ett naturrum eller biosfärum. Därför ville man i projektet upprätta Informationsnoder på flera platser i kommunen. Dessa “fönster ut mot Östra Vätterbranterna” upprättas vid servicebutiker och på offentliga samlingsplatser. De Demoområden som Unesco särskilt uppmärksammade i ansökan behöver också informationsskyltar och marknadsföras t ex via Naturkartan.

Biosfärområde Östra Vätterbranterna har också ett stort behov av att nå ut och att utveckla arbetet med till exempel Fokusområde Turism och friluftsliv. I detta ingår också att informera om Biosfärområdets olika platser, natur och kulturvärden, verksamheter och människor. Biosfärområdet behöver bli mer välkänt och få fler besöksmål presenterade.

2019 var Biosfärområde Östra Vätterbranterna en av tre nominerade till Naturvårdsverkets nationella miljöpris i kategorin uthållighet och långsiktighet. Priset delas ut till en organisation som aldrig ger upp, jobbar genom motgångar och ger resultat på sikt.

Projektet är ett Lona-projekt (mer information finns på Naturvårdsverkets hemsida lona.naturvardsverket.se/ om projekt Mera Friluftsliv).
https://lona.naturvardsverket.se/Project/Edit/4241

Hållbar turism

Nationellt satsar Sverige på hållbar turism. Biosfärområdet har stor potential vad gäller att utveckla naturturismen om de gröna näringarna och besöksnäringen närmar sig varandra (se Näringslivsstudien NIRAS 2014) och LONA-projektet Mera Friluftsliv kan bidra till detta. En gemensam satsning på att informera och sprida kunskap om friluftslivet och naturen i kommunen kommer ge många positiva effekter. “*Helheten är större än delarna*.”

Naturkartan

Det fanns behov av stöd kring Naturkartan, https://naturkartan.se/sv/jonkoping. Främst för att fylla upp och justera till dess innehåll så att det blir så optimalt som möjligt, bildhantering, uppdatera faciliteter etc. De Demoområden som Unesco särskilt uppmärksammade i ansökan skulle också kunna marknadsföras via naturkartan.

Informationsplatser

Till exempel har informationsplatser (noder) i Biosfärområdet Östra Vätterbranterna med kartor och informationsmaterial upprättats vid servicebutiker och på samlingsplatser.

Demonstrationsområden

Det har skapats Demoområden inom Biosfärområde Östra Vätterbranterna. Dessa är tidigare omnämnda i Biosfärområdets Unescoansökan och något Unesco särskilt uppmärksammade. Här finns nu pedagogiska informationsskyltar om natur- och kulturvärden avsedda för besökare, skolor och utgöra naturliga samlingspunkter vid guidningar och studiebesök.

Spelregler för naturturism och “generellt friluftsliv”

Projektet har även genererat ökad förståelse och samverkan mellan markägare, föreningsliv, kommun, stat och entreprenörer. Målet var att få fram gemensamma spelregler när det gäller naturturism och “generellt friluftsliv”. Till exempel genomfördes en workshop med detta tema.

Målgrupp

Målgrupperna har varit, förutom allmänheten, äldre, barn, unga och nya svenskar. Projektet ämnade att bidra till att fler människor kommer att utforska Östra Vätterbranterna specifikt och kommunen generellt på cykel- och vandringsleder, i naturreservat samt även uppsöka olika aktörer i landskapet (besöksnäring, jordbruk och andra småföretag).
Syftet med projektet är:

- att öka kunskapen om de värden som finns i Biosfärområde Östra Vätterbranterna och hur arbetet med hållbar utveckling görs.
- att föra Jönköpings kommuns friluftsråd och arbetet med Biosfärområdet Östra Vätterbranterna närmare varandra i det dagliga arbetet och därmed åstadkomma ett mer synkroniserat arbete med delvis samma fokus.
- att skapa modell för hur nya digitala hjälpmedel kan fungera i naturvägledningsammanhang.
- att undersöka hur synergier mellan friluftsliv och turism kan uppstå.
- att snabbare ta oss vidare när det gäller att nå de friluftspolitiska målen och Biosfärprogrammets mål för fokusområde Turism och friluftsliv.

Projektets bidrag till miljökvalitetsmålen och långsiktigt och varaktigt naturvårdsarbete i kommunen

Projektets koppling till miljökvalitetsmålen är i första hand att bidra till kunskaps-uppbyggnaden kring målen:

- Ett rikt växt- och djurliv
- God bebyggd miljö
- Ett rikt odlingslandskap
- Levande skogar
- Levande sjöar och vattendrag.

Projektets koppling till Sveriges tio friluftsmål

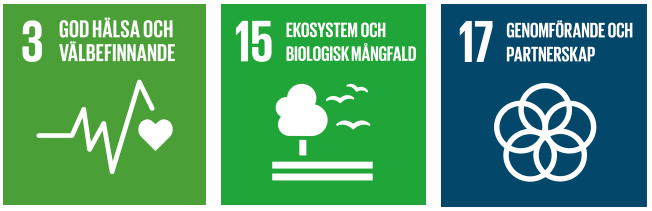
Gäller främst:

- Starkt engagemang och samverkan för friluftsliv
- Hållbar regional tillväxt och landsbygdsutveckling
- Attraktiv tätortsnära natur.

Sveriges friluftsmål https://www.naturvardsverket.se/Friluftsmalen/

Projektets koppling till Agenda 2030 och globala målen

- Mål 3 God hälsa och välbefinnande
- Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald
- Mål 17 Genomförande och globalt partnerskap

Agenda 2030 och globala målen
https://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/

Projektets långsiktiga effekter

- Ökad folkhälsa
- Ökad kunskap om värdet av bevarande av biologisk mångfald och kulturlandskapets betydelse för denna
- Gynnad besöksnäring/turism
- Ökad attraktivitet
- Ökat miljöengagemang

Genomförande

I det här kapitlet beskriver vi vad som gjorts i projektet som startade 2018 och avslutades 2021. Projektet initierades dels för att dåvarande regionsamordnare i föreningen Biosfärområde Östra Vätterbranterna Josefin Gustavsson, Jönköpings kommun friluftsstrateg Lisa Bergström, projektledare kommundelsutveckling Stadsbyggnadskontoret Lena Claésson och kommunekolog Helen Bjurulf önskade ett närmre samarbete mellan kommunen och föreningen samt att man önskade förbättra information och kommunikationsinsatser kopplat till friluftsliv. Projektgruppens arbeten beskrivs längre fram i rapporten.

Naturturism, Besök & Upplev

Naturturism i Biosfärområde Östra Vätterbranterna var dagens tema när fokusgruppen Turism och friluftsliv möttes den 20 maj 2018. Ekoturismföreningen/Naturturismföretagarnas Per Jiborn medverkade.
Biosfärområdet som reseanledning - hur gör vi det? Besökskarta, digital vägledning på webben, helhetsupplevelser och annat avhandlades i solen i Uppgrenna.

Möte vid Vätterns strand med Per Jibom, Lena Claesson, Josefin Gustafsson, Anne-Lie Lokko mfl.

Workshop “Friluftsliv och naturturism på annans mark”

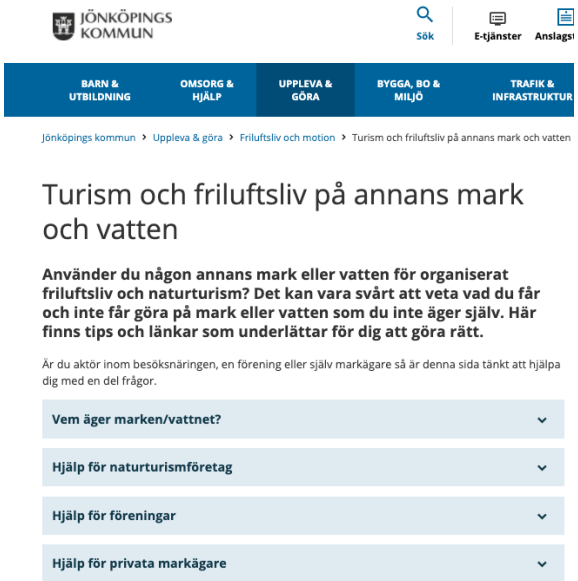
Den 11 oktober 2018 anordnades en workshop kring ämnet *Naturturism och friluftsliv på annans mark* av markägare, föreningsliv, Jönköpings kommun, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Smålands Turism, LRF, Destination Jönköping och Region Jönköpings län. Syftet var att få fram gemensamma spelregler när det gäller naturturism och “generellt friluftsliv”. Cirka 50 representanter från olika intressen deltog aktivt i workshopen på Smålandsgården vid sjön Ören.

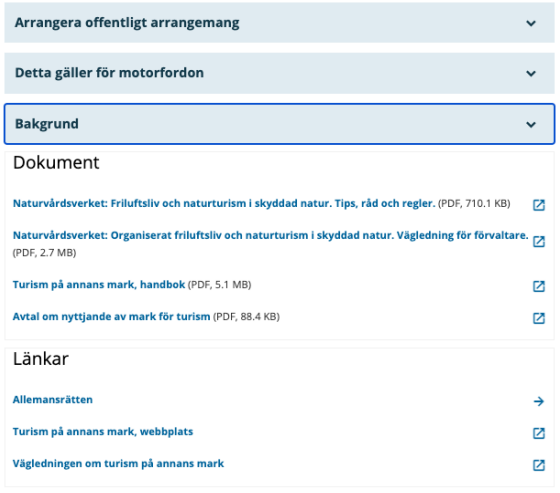
Resultatet av workshopen blev en ny webbsida, se nedan, där vi vägleder föreningsliv, naturturismföretag och markägare kring samverkan.

Rådgivande webbsida för Turism och friluftsliv på annans mark och vatten

Under 2020 sjösattes en rådgivande sida med förslag på avtal, hur får man kunskap om vem som äger marken etc på Jönköpings Kommuns webbplats under, Friluftsliv och motion, [Turism och friluftsliv på annans mark och vatten](#).

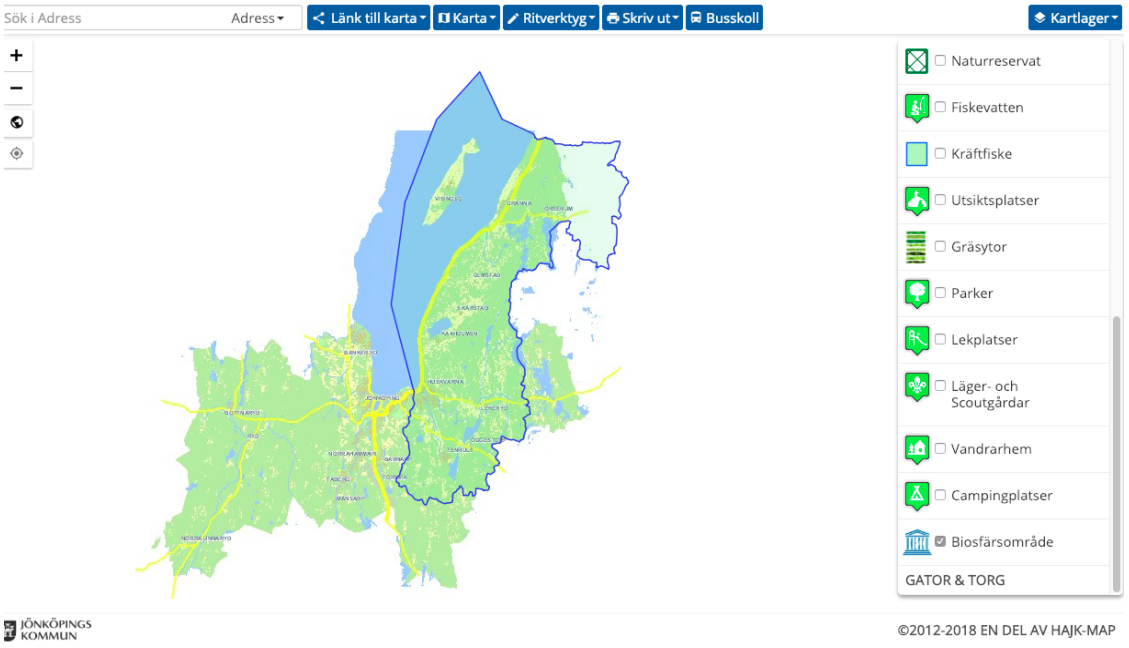

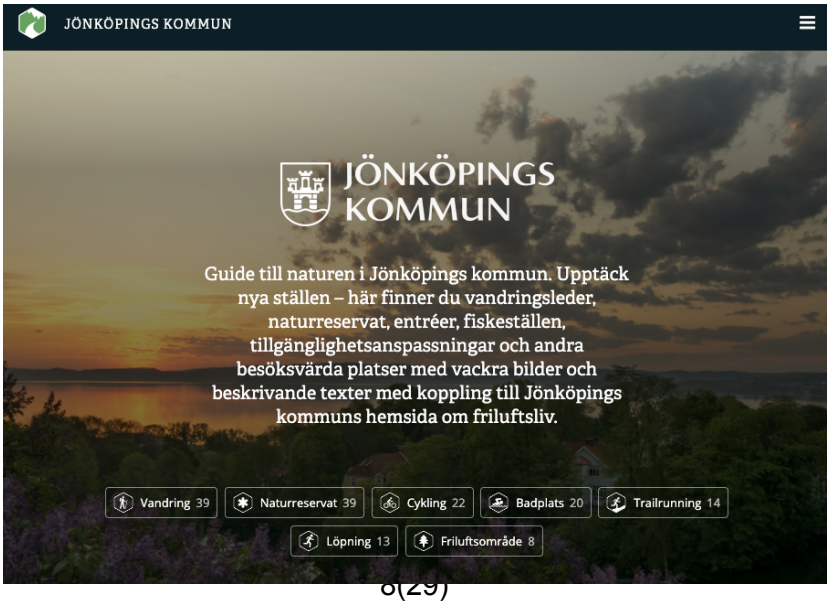
Digital naturvägledning - Naturkartan

Vi har tagit fram en besökskarta för Biosfärområde Östra Vätterbranterna och den är i dag integrerad i Östra Vätterbranternas webbplats.

På Jönköpings kommuns webbplats finns en Kommunkarta, där nu Biosfärområdet finns utmärkt med ett eget lager.

Friluftsappen **Naturkartan** uppdateras löpande med mer information om Östra Vätterbranterna. I appen GeoKoll, ett arbetsverktyg för planering och registrering av faciliteter i fält, därifrån kan vi idag uppdatera kommunkartan och i nästa steg automatiskt uppdateras Naturkartan. Se https://naturkartan.se/sv/jonkoping

www.ostravatterbranterna.se
Östra Vätterbranterna tog fram en ny webbplats i början av 2018 och under hösten tillkom fliken ***Besök och Upplev*** med kartor och information till naturpärlor, länkar till vandringskartor och cykelkartor, tips på kollektivtrafik. Kompletteras och byggas ut allt eftersom.

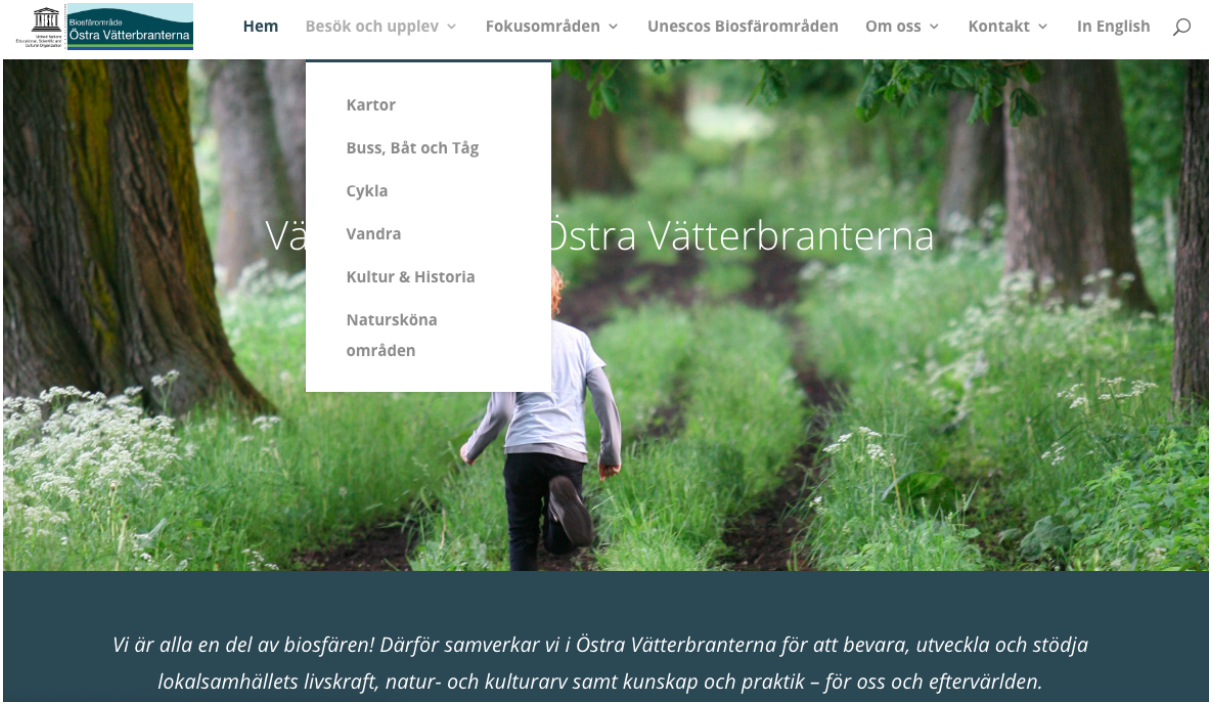

Bild: Biosfärområde Östra Vätterbranternas webbplats där fliken Besök och upplev är markerad

Digital besökskarta

Vi digitaliserade besökskartan genom att göra egna kartor på Google maps där alla platserna märktes ut. Kartan uppdateras sommaren 2020 med fler besöksmål.

GIS-kontoret på Jönköpings kommun bistod oss med att ta fram kartlager som visade biosfärområde gräns. De har varit ett ovärderligt stöd i arbetet vi haft med olika kartor.

https://www.ostravatterbranterna.se/besok-och-upplev/naturskona-omraden/

Naturpärlor
Det finns många fantastiska naturpärlor i Östra Vätterbranterna och här har vi samlat de som finns med i boken “Naturpärlor i Jönköpings kommun”.

Alla platser är utmärkta med numrerade ikoner för att det ska vara lättare att hitta respektive plats. Numreringen följer *pärlorna* som finns i boken och vi har bara tagit med de som är inom biosfärområdet..

På Jönköpings kommun sida finns mer information om varje plats. Boken finns att köpa på Länsmuseet, Akademibokhandeln och Kafé Braheparken. Här har vi markerat ut de områden som finns med i Naturpärlor, länkat till respektive pdf på Jönköpings kommun sida samt länkat till sidor om området på exv Länsstyrelsens webbplats.

https://www.ostravatterbranterna.se/besok-och-upplev/naturskona-omraden/

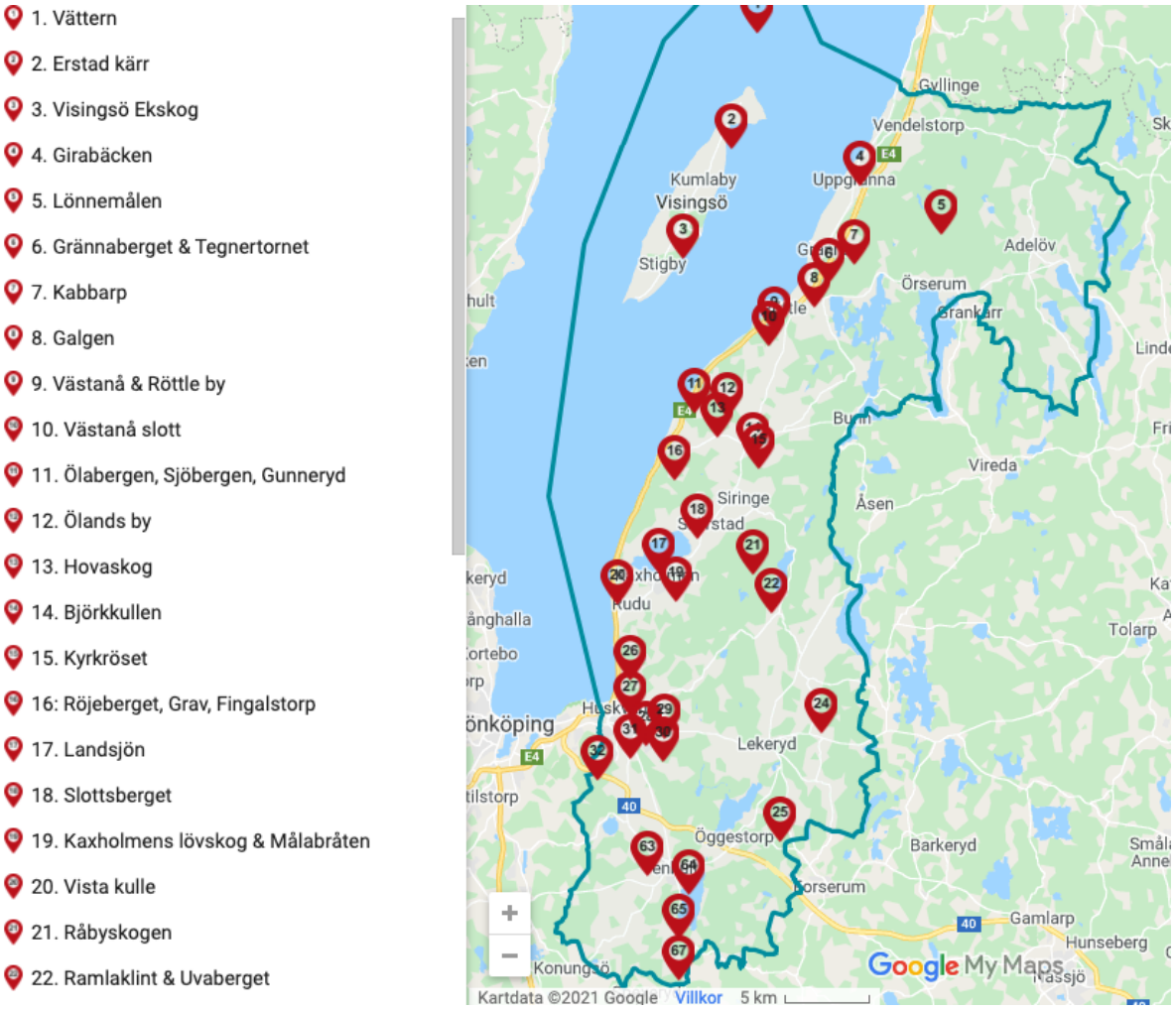
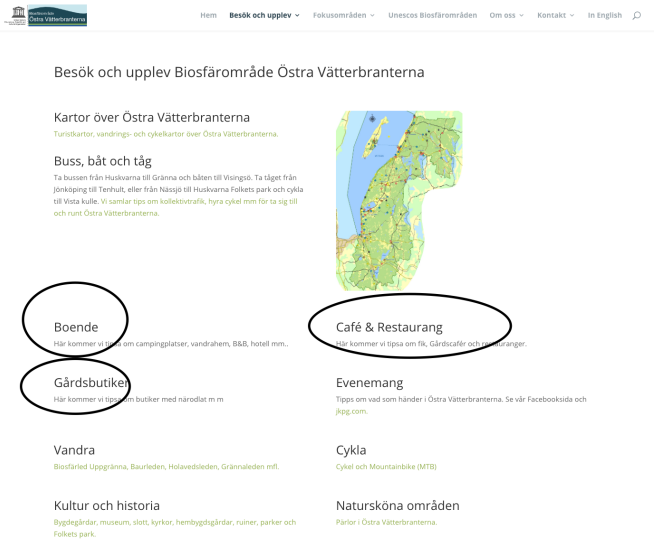

Bild: Visar Naturpärlor med information i Biosfärområdet på upplagda i Google Maps.

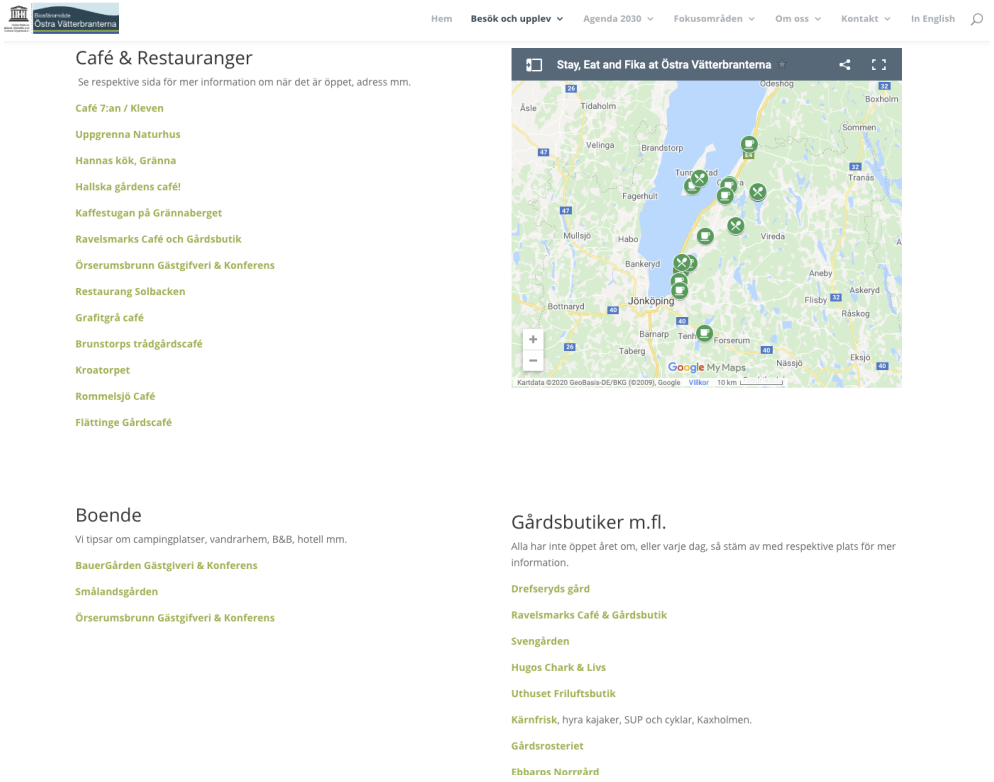
Boende, Gårdsbutiker, Café och Restauranger

Sommaren 2020 kompletterades Besök och Upplev med länkar till Boende, Gårdsbutiker, Café och Restauranger, efter de som finns med på besökskartan för 2020.

Avsikten är också att företagare ska ha en plats att informera om sina tjänster, såsom boende, caféer och gårdsbutiker m.m. och det ska vara lätt för både invånare och besökare att hitta allt samlat. Ett möte för målgruppen skulle skett den 14 mars 2019 med Chatrine Schander-Ljungquist och Marta samt stöd från Smålands Turism. Det mötet skulle också ha varit underlag till Lena Claesson för uppdatera besökskartan som togs fram som demo i projektets första år. Mötet blev inte av.

https://www.ostravatterbranterna.se/besok-och-upplev/

Besök och Upplev - Event, aktiviteter

Ex på aktiviteter från sommaren 2020 som presenteras på webbsidan, se nedan

Bonde för en dag

Att vara bonde är inget man lär sig på en dag men att få prova på under lättsamma former är en rolig och lärorik upplevelse under 3 timmar. Beroende på säsong och intresse får du möjlighet att t.ex. fodra och göra rent hos korna, rykta hästar och klappa lamm, hälsa på hönsen, hämta ägg, bygga gärdesgård och köra traktor.

Ett besök tar ca 1,5 timme och under rundturen berättar vi om gårdens historia och nuvarande verksamheter: jord- och skogsbruk samt gårdsbutik, företagsevent och turistverksamhet.

Vi är ute större delen av tiden och rör oss i ladugård- och verkstadsmiljö. Rena, oömma kläder och tåliga skor samt handskar är bra.

Kontaktuppgifter och mer information:
jenny@drefseryd.net
Telefonnummer: 070-493 99 06
drefseryd.wordpress.com

Morgonsysslor hos djuren på Åsens by

Följ med oss i morgonsysslorna under en vanlig, men ovanligt härlig, morgon på Åsens by. Här är vi uppe med tuppen för att starta dagens arbete med djur och lantbruk, men utan stress och stim. Dagen vaknar sakta till liv, ackompanjerad av naturens egen morgonmusik. Gemensamt utför vi morgonsysslorna hos djuren.

En frukost med smak av Åsen ska avnjutas precis som dagen börjar, stillsamt och med eftertanke. Enkelt och jordnära. Kan man börja dagen bättre än så här?

Kontaktuppgifter och mer information:
info@asensby.com,
Telefonnummer: 036-83055
www.asensby.se

Morgonpaddling runt Visingsö södra ända

Vi paddlar till Visingsös unika raukar och grottor som bara kan nås med kajaker. Med 12 meters siktdjup och trevligt sällskap görs varje kajaktur specifik. Kajak, paddel och flytväst, samt enklare förtäring, ingår.

Tid: ca 3,5 timma

Kontaktuppgifter och mer information:
Håkan Wetterö
Telefonnummer: 070-7147550
Outdoordays.se
hello@outdoordays.se.

Natur och kulturvandring i Röttle by

Röttle by ligger strax söder om Gränna och har mycket att erbjuda för besökare. Det är ett fantastiskt utflyktsmål med sina röda hus och kulturspår från byns tidigare historia i form av lämningar från kvarnar och stampar. Här finns också en lummig spännande natur med ett rikt fågelliv. På sommaren går det att bada i Vättern om vattentemperaturen tillåter.

Vandringen omfattar främst Röttle, men specialvandringar med avseende på naturen i närliggande Västanå naturreservat kan ordnas. Ring eller skicka e-post för mer information.

www.rottle.se

Kontakt:
rottlenaturkultur@gmail.com
Telefonnummer: 070-572 66 77

Om matens ursprung, landskapet och biosfärområdets roll i samhället

Upplev en guidad vandring i vacker natur och njut av en närproducerad brunch som dukas upp efter halva vägen. Vi vandrar i naturreservat, i skogen och i jordbrukslandskapet. Guidning om matens ursprung, landskapet och biosfärområdets roll i samhället – lokalt och globalt.

Tidsåtgång: Tre till fem timmar.
Distans: Vi vandrar mellan två och sex kilometer.

Aktiviteten är pandemianpassad och bokas minst en vecka i förväg.

Kontakt:
Ragni Andersson
Telefonnummer: 070 349 12 63
ragni@agrigera.se

Elna Dahlstrand – cyklist & guide

Elna är elitcyklisten som bor bara några tramptag bort och driver Cykellycka. Hos oss kan du anlita Elna som föreläsare, guide eller instruktör på gravel, landsväg och MTB, eller få hjälp med att sy ihop ett träningsläger anpassat för er nivå – nybörjare som tävlingscyklister.

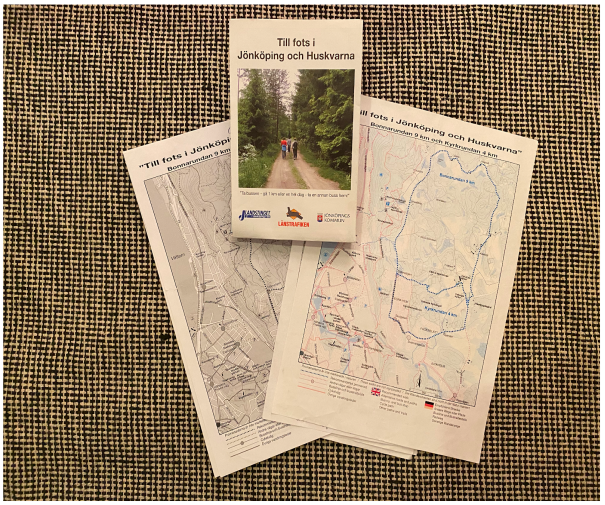
Kontaktuppgifter och mer information:
Telefonnummer: 036-540 06
info@bauergarden.se
bauergarden.se

Läs mer på **cykellycka.se**

Till-fots-kartor

Vi inventerade kommunens 14 till-fots-kartor. Idag går de under namnet *Promenader* och ligger under *Vandringsleder och promenader* på kommunens hemsida. Vårt mål var att alla slingor skulle vara så kallade rundslingor, dvs att man kan starta och avsluta på samma ställe.

Sträckorna har digitaliserats. Med hjälp av spårningsapp, geoKoll, har vi gått sträckorna, och eventuella höjdkurvor/svårighetsgrad har kunnats registreras. Vi har också sett och registrerat hur platser kan nås via kollektivtrafik, tillgänglighet, tagit nya foton och sett över faciliteter.

Kartor och information finns nu inlagda på https://naturkartan.se/sv/jonkoping/ och https://www.jonkoping.se/upplevagora/friluftslivochmotion/vandringslederochpromenader.4.476248221628a70db0e74ce.html

Pilotprojekt audioguide i Råbyskogen

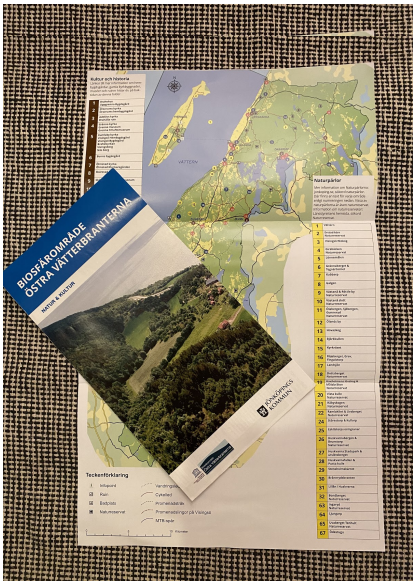

Ett pilotprojekt har genomförts med audioguide med Bauersagor. John Bauer inspirerades av skogen till sina troll. I Råbyskogen finns nu ett John Bauer-troll som kan bli en samlingspunkt för att reflektera om sagor och väsen förr och nu.

Vid trollet finns också en mindre informationsskylt.

Översättning till engelska är gjord för både skylten och audioguide.

Östra Vätterbranternas besökskarta

Biosfärkartan gör det lättare att upptäcka naturen och kulturen inom Biosfärområdet. Kartan vänder sig till både boende inom biosfärområdet och turister som vill ha tips på aktiviteter och besöksmål.

I foldern finns en karta med utmärkta aktiviteter, exv. vandringsleder, mtb-spår, cafeér, gårdsbutiker, naturpärlor (tex naturreservat), museum, hembygdsgårdar och kyrkor.

Här finns också information om allemansrätten, Östra Vätterbranterna, biosfärområde och var det finns mer information att hämta om både fler besöksmål men också mer om varje besöksmål.

Kategorierna i kartan är uppdelad i;

- Kultur och historia
- Naturpärlor
- Caféer och gårdsbutiker
- Aktiviteter (exv vandringsleder, MTB-spår)

Vi tar löpande in information om exemplevis nya cafeer, gårdsbutiker och uppdaterar samt trycker årligen upp nya kartor. Vi uppdaterar samtidigt *Besök och upplev* på Östravätterbranternas hemsida.

Besökskartan finns att ladda ner från
https://www.ostravatterbranterna.se/besok-och-upplev/kartor/

Kartan har också legat till grund för Infonoderna, se längre fram.

Vi har också tagit fram Rekommenderade promenadslingor (kortare rundslingor). Under 2020 omarbetades; Brunstorpsledens informationsmaterial, kartfolder för cykelled, besökskarta för Visingsö samt en helt ny informationsfolder togs fram över Grännaberget.

Översättning till engelska

Biosfärområde Östra Vätterbranterna informationssida översattes engelska.
https://www.ostravatterbranterna.se/in-english/

Informationsplatser - Infonoder

Vi har i projektet tagit fram något som gick under arbetsnamnet Infonod och som hängde kvar ända fram till det färdiga resultatet. Syftet med Infonoderna är att dels att informera om biosfärområdet som sådant och vad som finns i området och dels att de ska finnas på centrala platser, som vid butiker, friluftsgårdar.

I projekt identifierade vi följande platser för Infonoder med information om biosfärområdet;

- IKHP*
- Öxnehaga*
- Krysset*
- Visingsö Coop
- Gränna Hamnen (bygglov finns)
- Adelöv Butiken
- Uppgränna Byagården
- Örserum Hugos
- Röttle Parkeringen
- Skärstad Uthuset
- Kaxholmen Rudenstams alt Badplatsen vid Landsjön (Grafitgrå) - Kaxholmen
- Svarttorp Byagården
- Lekeryd ICA
- Öggestorp Byagården
- Tenhult Mickels torg, affärerna

